

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrtletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V zamestvo celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 17. marca 1939

Upravištvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštočepkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadržna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Pripombe k slovenskemu političnemu programu

2. Jasnosti nam je treba v načelnih vprašanjih.

Marsikomu se »prerekanje«, ali smo en narod ali trije, zdi odveč, važnejše se mu zdi vprašanje, po kateri poti izvedemo dejansko enakopravnost Slovencev in Hrvatov s Srbi v tej državi. Morda bo to »prerekanje« polagoma res postalo nepotrebno, ker vidimo, kako postaja integralno jugoslovenstvo pravi zgodovinski anahronizem in se ruši zaradi svoje neživljenjskosti in svojega notranjega protislovja samo v sebi. Vendar ob stališču do njega spoznaš, koliko kdo misli resno in pošteno z narodnim sporazumom pri nas in z enakopravnostjo vseh treh državnih narodov. Unitaristično jugoslovenstvo postaja danes vedno očitnejše samo še ideološko sredstvo za vzdrževanje in opravičevanje vladnih sestavov, ki so po svoji zamisli centralistični. Centralizem stoji in pade z unitaristično in hegemonistično idejo velikosrbsstva, ki je v stvari identična z jugoslovenskim integralizmom. Zato se bo vsak centralistični program in sestav krčevito oklepjal jugoslovenske unitaristične misli. Kdor ni očitno prelomil z njim, mu ne moremo zaupati, da resno misli na ureditev države po volji ljudstva in narodov. Gotovo je nekaj tragike v položaju, v katerem se nahaja marsikateri slovenski naprednjak, ki je jugoslovenstvo naravnost istil z državno mislijo in danes vidi, kako se ob trdih življenjskih dejstvih ruši ideološka stavba njegovega nacionalizma. A trdovratno vztrajanje v zmoti nikomur ne koristi. Polagoma prihaja spoznanje tudi v te vrste, in zato smemo upati, da se nazadnje le najde neka osnova, na kateri se bodo našli vsi narodno in demokratično čuteči Slovenci. Zgodovinsko nalogo bo izpolnila in na vse strani razčistila položaj tista politična skupina, ki se bo postavila z vso jasnostjo na stališče, da smo Slovenci narod v polnem pomenu besede in da je naša dolžnost, da si izbojujemo vse pogoje in vsa poročstva za svoboden razvoj, skupina, ki bo s tega vidika urejevala

svoj odnos do države in prelomila na vsej črti s kompromisarsko taktiko, ki ostaja povsod na pol poti. Vsaka nejasna, vijugasta politika dela v roke samo tistim, ki iz prozornih namenov zavlačujejo odločno in dokončno rešitev naših notranje političnih vprašanj. Čas bi že bil, da nehamo z igračkanjem in preobračanjem političnih pojmov, tudi pojma narod. Ali naj mi Hrvatom dokazujemo, kaj so, ali je slovensko ljudstvo kdaj koga vprašalo, če ima nas Slovence za narod, ali nas nima, ali nemara srbsko ljudstvo potrebuje v tem oziru pouka? Kdor je demokrat, torej ljudsko voljo spoštuje, kdor priznava obstoj hrvaškega vprašanja in potrebo po sporazumu med Srbi, Hrvati in Slovenci, kdor priznava pravico Slovencev in Hrvatov do enakopravnosti v državi, ta se je dejansko že odločil, naj torej še ima pogum, izvajati zadnje zaključke iz svoje odločitve. Unitaristična ideja je zadnja bilka, za katero se love centralisti, ona jim bo služila kot moralno opravičilo za zadnji odpor, za zadnjo igro z usodo države.

Krčevito vztrajanje pri unitaristični misli je sumljivo znamenje, da se neki skupini hoče diktatorske oblasti. Taka skupina se v današnjem položaju že sama po sebi izključuje iz slovenske narodno politične skupnosti. Le peščica meščanskih ljudi in nekaj mladine se danes očitno ogreva za nasilne načine pri reševanju naših velikih notranje političnih vprašanj. Slepí so za politična dejstva, ki se danes še ne zavedajo, da bi vsak poskus v tej smeri pomenil v pravem pomenu besede igro z obstojem države in bi nas moral spraviti brezpogojno pod varušvo tuje sile. Le ena pot je za ozdravljenje razmer v državi in za okrepitev državne misli: to je ureditev države po volji ljudstva v medsebojnem sporazumu narodov. Kdor danes v tem položaju ljubimkuje s fašizmom katere koli oblike, ta ima svoje račune, če ni popoln politični otrok, ta ne misli na državo, še manj pa na svoj narod.

Nedoslednosti

»Obzor« od zadnje sobote prinaša daljši sestavek o slovenski politiki. Ta sestavek je tako čudna mešanica dejstev, domnev in posploševanj, da ne le ne daje o naših političnih prizadevanjih samo deloma pravilne slike, ampak da je vsa slika dejansko spačena.

Politika nekaterih slovenskih ljudi, zlasti jugoslovenov iz Slovenije, je res včasih kazala čudne oblike. Posebno tisto trajno iskanje zavezništva pri srbski hstrankah zoper drugo ali druge domčae je postavilo vso slovensko politiko po pravici v dokaj čudno luč. Zato so tako politiko vsi pravi Slovenci zmeraj in dosledno odklanjali. Imeli so jo tudi le bolj za izraz narodne politične taktike, kakor za poskus stvarne slovenske politike. Toda izvajati iz tega, da hočejo Slovenci ostati pri sedanjem političnem ustroju države, to je pri centralizmu, pri čemer bi bili še nekaki preužitkarji ob srbsko-hrvaškem sporu, je pa že hud nesmisel. Le kako naj bi bil kateri koli pošten Slovenec za sestav, ki jemlje njegovi domovini $\frac{3}{4}$ milijard na leto! Sicer bo pa »Obzor« sam lahko ugotovil, kako je s tem preužitkom Slovencev ob srbsko-hrvaškem sporu, če bo še enkrat prebral in primerjal številke in dejstva, ki jih je sedaj po Stojadinovičevem padcu sam priobčil. Videl bo iz njih, da so Slovenci odrezali v celoti mnogo, pa še prav zelo mnogo slabše od Hrvatov, pa če so se še tako družili s srbskimi strankami in če so se njihni zastopniki še toliko ponujali po belgrajskih ministrstvih. Upamo torej, da bo že kedaj sleherni človek sprevidel, da Slovenci ne samo ne moremo imeti nobene koristi od srbsko-hrvaškega spora, ampak da je tudi dejansko nismo imeli, pač pa samo velikansko, koma jpopravljlivo škodo.

Če nam »Obzor« našteva, kaj smo vse dobili v

Jugoslaviji, kakor vseučilišče in akademijo, tedaj moramo na to samo reči, da smo prvič eno kot drugo že svoje dni v Ljubljani imeli, da nam je oboje vzel nemško-avstrijski centralizem, in da smo si, ko smo tuje gospodstvo odvrgli, vse te reči spet sami ustanovili. Pripomniti moramo tudi, da se niti vseučilišče niti akademija ne moreta razvijati, kako rbi se lahko, da nima celo niti prvo še danes svojega poslopja, in da se nahajajo zaradi tega na primer kemični laboratoriji v vlažnih, nezdruvkih kletah neke stare srednje šole, — to pa vse zato, ker ne smemo zaradi jugoslovenskega centralizma razpolagati s svojim denarjem za svoje potrebe sami. In ta pridobitev se ujetne tudi »Obzor« zazdi, da misli, če primerja zneske, ki jih je ne samo belgrajsko, ampak tudi zagrebško vseučilišče prejelo v zadnjih dvajsetih letih, z zneski, ki jih je prejelo ljubljansko. Sicer pa, da obrnemo stvar: tudi zagrebško vseučilišče je dobilo na primer medicinsko fakulteto šele po koncu vojne in po vojni, pa je ne bodo šteli zaradi tega kot nekakšno posebno pridobitev, zaradi katere bi bilo treba trobiti jugoslovenarstvu slavo. Vsaj mi mislimo tako, tem bolj, ker so si jo Hrvatje naredili iz svojega denarja.

Skratka, naj bi že »Obzor« kedaj prenehal z jugoslovenskim nacionalnim naukom, kakor da bi morali biti za vse, kar imamo, hvaležni jugoslovenskemu nacionalizmu in njegovemu centralizmu, ki nam ne le ni nič dajal, ampak samo jemal.

Pa tudi sploh naj bi se še kedaj prenehalo što primerjanje z razmerami v Avstriji, a najmanj je treba, da bi prihajal z njimi za jugoslovenskimi še hrvaški list. Mi ravno z razmerami v Avstriji nism obili zadovoljni in zato smo bili zoper to državo, aZ novo smo bili pa samo, ker smo prič-

kovali, da nam bo bolje v njej, ker smo po pravici upali, da bo to tudi naša država, država enakopravnosti, v kateri ne bo treba šteti pravice za milost in jo še povrh preplačevati. Za enakopravnost pa nam ni treba in tudi ne bomo nikomur hvaležni, kajti pravica nam gre zaradi pravice, in kdor nam jo odreka je naš sovražnik. Saj gre tudi Srbom v tej državi bolje, kakor jim je šlo pod Turško, pa še nismo nikjer brali, da bi bili zato na primer Hrvatom ali Rusom posebno hvaležni, čeprav so jim zlasti drugi odločilno pomagali pri osvoboditvi.

Naravnost neslano pa je, če prihaja »Obzor« spet s Pokojninskim zavodom, češ da se ta pripravlja, da spet sprejema v svoje blagajne za pet let denar hrvaških zasebnih nameščencev iz Dalmacije in če še vprašuje: »Kaj bi rekla Ljubljana, če bi zahtevali Hrvatje, da se na primer Štajerci in Prekmurci zavarujejo v Zagrebu?«

Že nekoč je »Obzor« načel to vprašanje in že takrat smo mu stvar pojasnili, razložno in načelno: Nam ni za to, da bi imeli hrvaške nameščence zavarovane v Ljubljani, prav tako pa tudi ne maramo, da bi bili naši delavci zavarovani v Zagrebu. Naj se torej izvede ločitev čim prej in čim bolj do kraja, edino da — na obeh straneh. Toda »Obzor« se sicer vznemirja, ker je Dalmacija podvržena pokojninskemu zavarovanju v Ljubljani, ne zine pa besede, da je vsa Slovenija podrejena glede delavskega zavarovanja Zagrebu. In pri tem smo že takrat opozorili in opozarjamo danes spet na velikansko razliko, ki je med zavarovanjem Dalmacije v Ljubljani in Slovenije v Zagrebu. Kajti medtem ko ljubljanski Pokojninski zavod strogo in dosledno gleda na to, da se porabi denar dalmatinskih zavarovancev v Dalmaciji, gleda Osrednji urad za zavarovanje delavcev v Zagrebu pred vsem na to, da zida in porabi čim več slovenskega denarja za razne bolj ali manj potrebne stavbe na Hrvaškem. A razen tega morajo slovenski delavci podpirati še razne pasivne urade na jugu.

In tako je odgovor na »Obzorovo« vprašanje čudovito pripraven: Mi bi rekli, da bi ne bilo prav, če bi Hrvatje zahtevali, da se Štajerci in Prekmurci zavarujejo v Zagrebu, kakor nam tudi ni prav, da so danes slovenski delavci ne samo iz Prekmurja in Štajerske, ampak iz vse Slovenije zavarovani v Zagrebu. In še to bi dostavili, naj »Obzor« predvsem graja, da dela zagrebški Osrednji urad tako centralistično z našim denarjem, reden se bo spet zaletaval v Pokojninski zavod, ki tako ne dela. Sicer naj pa »Obzor« pobija raje centralizem v načelu, ne pa da bi ga puščal v miru tam, kjer je Hrvatom koristen, kajti na ta način ga samo krepi. Ko bo kedaj centralizem v načelu in dokončno odpravljen, tedaj tako ne bo več Pokojninski zavod v Ljubljani posloval za Dalmacijo, a seveda prav tako ne zagrebški Osrednji urad za Slovenijo. In »Obzor« ve, da bo to samo nam v korist.

Že celo pa velja isto za najvišje sodišče, ki se nahaja za Slovenijo in Dalmacijo v Zagrebu, torej hrvaškem mestu, četudi ima $\frac{3}{4}$ slovenskih zadev. Če je kak Slovenec govoril o tem, da naj bi bilo tudi najvišje sodišče za Dalmacijo v Ljubljani, je pri tem gotovo izhajal iz dejstva, da je bilo pravosodje Slovenije in Dalmacije zaradi enakosti pravnega sestava združeno. Dokler pa je združeno, naj se pač ravna manjšina po večini, ne pa narobe, kakor je to danes. A seveda nima noben Slovenec nič zoper to, če se za Dalmatince ospuje posebno najvišje sodišče.

Popolnoma se pa ujemamo z »Obzorom«, da pošten in resničen sporazum med Hrvati in Srbi ne more biti Slovincem v škodo. Kajti tak sporazum more sloneti samo na enakopravnosti, ob katere pomanjkanju prav mi Slovenci največ trpimo. Že zaradi svoje lastne koristi moramo biti in smo za tak sporazum. Če se pa »Obzor« zdi, da kak slovenski politik drugače dela, tedaj je to ali nesporazum, ali pa gre za človeka, ki iz različnih sebičnih nagibov vodi protislovensko politiko.

Opazovalec

Konec slovanske države

Človek sicer komaj ne more verjeti, preveč se vse upira njegovemu čustvu in razumu. Vendar je trda resnica: 15. letošnjega marca je bilo konec samostojne češko-slovaške republike.

Danes ne moremo obravnavati vzrokov, ki so privedli do tako strašnega poloma. Gotovo je, Čehi niso bili brez krivde, in kolikor nam je bilo dano, smo zmeraj kazali na usodno pot, ki je šla češka politika po njej. A prav tako je gotovo, da je bila krivda Slovakov v teh zadnjih dneh še večja.

Kajti naj je že bilo prej razmerje med Češko in Slovaško kakršno koli, o enem ne gre dvomiti, da je postalo po doseženi avtonomiji tudi za Slovaške znosno, in da bi se bile dale še ostale nevšečnosti in pomanjkljivosti na cenejši način izravnati.

A še bolj velja to za Podkarpatske Ruse, kolikor je sploh pri njih štela ljudska volja, kolikor ni bil njihov voditelj že od vsega začetka postavljen od tujih sil.

Toda voditeljema Slovaške in Podkarpatske Rusije, monsignoru Tisu in monsignoru Vološinu, to ni bilo dovolj. Delala sta dalje za samostojnost svojih narodov tako, da sta to samostojnost ponudila tujcu. In tujec jo je vzel — zakaj je ne bi! Kako je bilo vse to mogoče,

Ko razmišljamo ob delu teh voditeljev, nam prihaja siloma na misel opomin velikega hrvaškega škofa Šarića, ki ga je napisal pred dobrima dvema mesecema v sestavku zoper katoliške politične stranke. Z vsa obzirnostjo, a s preroško jasno vidnostjo je svaril: S te strani gledamo tudi zelo skeptično na slovaške ministre-monsignorje in na njihno celotno vladavino. Prihodnost bo izrekla o tem svojo sodbo.

Hitro je prišla ta prihodnost in v dveh mesecih že se je spremenila v preteklost. Sodba pa pravi, da sta dva naroda zgubila svobodo, ker njihno vodstvo ni bilo dobro.

Gospodarstvo monopolne in železniške uprave

V naslednjem hočemo podati nekaj dejstev in števil iz gospodarstva naših monopolov in železnice. Posnete so deloma iz »Hrvatskega dnevnika« in »Obzora«, večinoma pa so našim bralcem že tako znane iz naših prejšnjih sestavkov.

Posebno poglavje v našem centralizmu tvori monopolna uprava. Za organizacijo te uprave je še zmeraj odločilna naredba o samostojni monopolni upravi kraljevine Srbije iz leta 1895. Po uradnih podatkih je imela država od leta 1924. do leta 1937. čistega dohodka od monopolov 21 milijard 607.000.000 dinarjev. Leta 1936. je imela država od monopolov dohodkov: iz Slovenije 174 milijonov dinarjev, iz Hrvaške 357.800.000, iz Dalmacije 57.500.000, iz Bosne 194.500.000, iz Vojvodine 158.500.000, iz Srbije 300.000.000, iz Južne Sr-

Vsak zaveden Slovenec naj bo naročnik „Slovenije“!

Dr. Jos. Regali:

Ob dvajsetletnici slovenske „Narodne galerije“

(Nadaljevanje.)

Sploh naj bi pazili pri nas tudi ljudje, ki prirejajo umetnostne razstave, ki se v zadnjih letih množe kot gobe po dežju, da bi stopile pred javnost le zrele umetnine, ne pa nezreli sadovi, ki ljudstvo odbijajo, namesto da bi ga pridobivali.

Ker snujejo sedaj slovensko »Narodno galerijo« in hočejo postaviti slovenski »Umetnostni dom« — če bo res imel tudi pravo zunanjo obliko, je v skrbeh mnogo ljudi, ki jim slovenska kultura ni ne pridobitni vir, ne osebna domišljavost in napuh — se bodo odprla za slovensko »Narodno galerijo« nova osnovna vprašanja. Ker bo precej že sedaj v galerijski zbirki obešenih stvari moralo biti prenešenih v »Moderno galerijo«, bo treba »Narodne galerije« vnovič od tal preurediti. Če bodo prišle v »Moderno galerijo« vse stvari od bratov Šubicev ali pa od Janeza Wolfa naprej, bo v Narodni galeriji postalo sedem dvoran praznih. Te bo treba napolniti z umetninami iz starejših časov. Prirediti bo mogoče oddelke za gotiko, renesanco in 16. stoletje in pa izpolniti barok. Mogoče bi potem naredili »dvorano slovenskih madon«, »Kavčičev kabinet« in »dvorano krajinarjev iz srede 19. stoletja«, s čimer bi »Narodna galerija« mnogo pridobila na kakovosti. Vsekakor pa bodo potrebne spet prezidave v »Narodnem domu«

bije in Sandžaka 185.000.000, iz Črne gore 17 milijonov. Vseh uradnikov monopolne uprave je 945. Od načelnikov so 4 Srbi, 1 Hrvat, noben Slovenec. Od načelnikov odsekov jih je 15 Srbov, 2 Hrvata, 1 Slovenec, 2 Rusa, 2 mohamedanca. Od načelnikov tobačnih postaj je 29 Srbov, 4 Hrvatje, noben Slovenec. Upravnik monopolov pa je bil sploh zmeraj Srbijanec.

Ravno narobe, kakor so prihajali monopolni upravi dohodki, je ta delila investicijske kredite. Od leta 1919 do 1937. je na primer investirala v vsej državi 234 milijonov dinarjev. Od teh jih je prišlo na Slovenijo 2.100.000, na Srbijo 151 milijonov 300.000 in še na samo Črno goro 48.100.000. Stojadinovičeva vlada je imela tudi pripravljen načrt, po katerem bi se moralo investirati v stavbe do leta 1940. še nadaljnjih 150.900.000 dinarjev. Za Slovenijo ni bilo namenjeno nič, saj se je celo začelo z likvidacijo tobačne tovarne v Ljubljani. Zato bi pa dobila Srbija sama skoraj ves znesek, namreč 105.900.000 dinarjev.

Slovenske železnice so preobremenjene, imajo premalo osebja, ki je zaradi tega tudi preobremenjeno. Dajejo pa državi vsega skupaj eno četrtno dohodka (24,3 %). Treba bi bilo obnoviti stare, narediti nove proge, nastaviti več osebja. Dobrišen del naših brezposelnih (9200) bi prišel takoj do kruha, če bi se spopolnilo osebje v tistem razmerju glede na dohodek, kakor ga ima belgrajska ravnateljstvo. A še več, če bi se delale nove proge, ki bi bile povrh še pri nas donosne.

Od leta 1920. do 1935. je bilo narejenih v vsej državi novih železniških prog za 3.577.000.000 dinarjev. Od tega zneska je odpadlo na Srbijo 2 milijardi 852.000.000 din, na Hrvaško in Dalmacijo 229 milijonov, na Bosno 142 milijonov, na Vojvodino 85 milijonov, a na Slovenijo samo 69 milijonov dinarjev. Pri tem pa še ni upoštevan znesek 250 milijonov za dvojni tir iz Beograda v Novsko in iz Beograda v Veliko Plano. Slovenija, ki daje nad 24 odstotkov dohodka, je dobila torej samo za 1,9% novih prog. Pri tem pa je potrebno pokazati še na dejstvo, da so skoraj vse nove železniške proge v Srbiji pasivne, da torej z gospodarskega stališča niso bile potrebne.

Kljub temu pa so delale prejšnje vladavine dalje po istih načinih in ne glede na gospodarsko in finančno smotrnost. V delu se nahaja sedaj železniških prog za vsega 997 milijonov dinarjev, od tega v Srbiji za 220, na Hrvaškem za 102, v Bosni za 557, v Črni gori za 90, a v Sloveniji za 48 milijonov. Še neugodnejši za Slovenijo so pa načrti za nadaljnje železniške proge, za katere je predvidenih 3.045.000.000 dinarjev. Od tega pride na Srbijo 1.725.000.000, na Bosno 1.045.000.000, na Hrvaško in Dalmacijo 250 milijonov, a na Slovenijo 120 milijonov dinarjev.

Odveč je še pripominjati, da je osebje razvrščeno po istem ključu. Pri železniški generalni direkciji je generalni direktor Srb, od dveh pomočnikov je eden Srb, drugi posrbljen Slovenec, od 8 načelnikov jih je 7 Srbov in 1 Jud. Oddelek za nove železnice ima istega generalnega direktorja, načelnik in 7 šefov oddelkov so sami Srbi, od kakih 850 nameščenecv pa jih je 600 Srbov, 80 Rusov, 40 Slovencev, 100 muslimanov, 30 Nemcev, Madžarov in Čehov in 5 Hrvatov.

in bo treba tudi srednji veliki dvorani dati drugačno arhitektonsko obliko! Treba bo pa, da pravi ljudje, ki imajo resnično razumevanje, voljo in pa tudi sposobnost za delo, stvar vzamejo v roke! Mogoče bi obenem, čeprav bi potem, če bi »Moderna galerija« prevzela stvari iz sedanje zbirke »Narodne galerije«, ne manjkalo prostora, vendarle kazalo takoj napraviti prizidek na severni strani »Narodnega doma«, tako da bi pridobili vsaj še tri razstavne prostore. Za vse to je pa treba premišljenega načrta in se ne sme delati tja v en dan in vse prepuščati slučaju!

Moj binkoštni načrt iz leta 1930. bi seveda pri novi ureditvi slovenske »Narodne galerije« glede razdelitve prostora ne štel, ker bi odpadlo pet oddelkov, in sicer dvorana Wolfa, Šubicev in njih kroga, dvorana Petkovška, Ažbete in drugih, obe dvorani slovenskega impresionizma in pa dvorana najmodernejšega slikarstva. Bolj pametno bi pa bilo, če bi začela »Moderna galerija« šele z impresionizmom in bi odpadli v »Narodni galeriji« samo trije oddelki iz mojega binkoštnega načrta iz leta 1930., in sicer obe dvorani za impresionizem in pa dvorana za najmodernejše slikarstvo. Pač pa se mi zdi, da bi morali oddelki sami, kakor sem jih našel v svoje mnačrtu, ostati, bi moralo vanje priti gradivo, ki sem ga namenil za posamezne oddelke ter bi bilo treba to gradivo še dopolniti. Na hodnikih vrh glavnega stopnišča bi postavili slovensko kiparstvo iz preteklih časov, antično skulpturo bi pa morali spraviti kam drugam. V prvi dvorani proti Tomanovi ulici, ki sem jo v svojem načrtu namenil za renesanco, bi bila gotika, nato renesanca, v južni ogelni dvorani ob Tomanovi ulici pa stvari iz 16. stoletja, nato pa takoj »dvorana slovenskih madon«. Baročni od-

Modna blaga

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite

n a j u g o d n e j e p r i

Petelinc, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

Osnutki za slike iz zgodovine Slovencev

Banska uprava v Ljubljani namerava okrasiti dvorano v ljubljanski banski palači s slikami iz slovenske zgodovine. Osnutki za te slike so sedaj razstavljeni v ljubljanskem umetnostnem paviljonu. Ker gre za večje umetnostno naročilo iz javnega denarja, je treba, da zapišemo nekaj besed. Konkurence za te slike so se smeli udeležiti le udje »Društva slovenskih likovnih (prav: oblikujočih) umetnikov«, tako da je bilo precejšnjemu številu slovenskih resničnih umetnikov že vnaprej onemogočeno, da bi se potegovali za to naročilo. Gre pa za prave historične slike in, ki naj bi dekorativno vplivale v prostoru, za katerega so namenjene. Misel, da bi bilo v banski palači nekaj slik iz slovenske zgodovine, sama na sebi ni napačna, treba pa bi bilo, da bi slike tudi namenu v resnici odgovarjale. Razstavljenih je deset osnutkov, od katerih je sedem odkupljenih, trije pa ne. Pred vsem je treba ugotoviti, da noben izmed razstavljenih osnutkov nima bistvenih lastnosti historičnega slikarstva, ne v smislu historičnega slikarstva iz renesance, ko je ta veja slikarstva začela rasti, ne iz poznejših dob, ko je postalo historično slikarstvo teatralno (David) in ne iz polpretekle dobe pred impresionizmom, ko je historično slikarstvo stremelo za zgodovinsko resničnostjo in živahno kompozicijo. Če ne drugega, mora slikarja, ki hoče podati prizore iz zgodovine, vplivati s predmetom, ki ga predstavlja, mora padajati zgodbo oprijemljivo in se ne sme ukvarjati le z barvnimi in svetlobnimi vprašanji brez ozira na predmet. Historično slikarstvo ni čisto slikarska zadeva, ampak ga mora voditi tudi pripovedna moč. Zato je z impresionizmom historično slikarstvo takorekoč prenehalo in je z impresionističnimi, ekspresionističnimi ali pa s sredstvi »nove stvarnosti« nemogoče ustvariti dobro »historično« sliko. Historične slike morajo razodelati slvesno razpoloženje in imeti dramatičen zalet v ustavi. Teh sestavin pa nima tudi ne osnutek slikarja A. G. Kosa, ki ga je razsodišče nagradilo s prvim odkupom in bo menda tudi izvršen, čeprav je ta osnutek, gledan iz čisto slikarskih vidikov, med najboljšimi, kar jih je razstavljenih. »Vstoličenje koroških vojvod« nima niti vseh po izročilu podanih predmetov, iz njega ne diha slo-

delki bi potem bili še ob Bleiweisovi cesti ter bi bili skupaj z »dvorano madon«, namesto treh štirji, v veliki srednji dvorani bi pa bile v prvem delu Woffove stvari, stvari bratov Šubicev in njihovega kroga, v drugem delu pa še Petkovškove, Ažbetove, Franketove in Kobiličine slike. »Kavčičev kabinet« ob Bleiweisovi cesti bi imel lahko dve okni, dvorana krajinarjev iz srede 19. stoletja, prav tako pa bi tudi biedermajerska dvorana (Langus, Tominec, Stroj itd.) imela večji obseg kot sem si ga predstavljal leta 1930. Oddelek za »umetnostno posest« bi ostal tam, kamor sem ga postavil v načrtu iz leta 1930. ter bi bil lahko v dveh dvoranah ali pa bi napravili iz dveh dvoran eno veliko. Za sedanjo veliko srednjo dvorano, ki bi jo bilo treba predelati in napraviti v nji vmesni stekleni strop, bi bilo za oba oddelka, to je za skupino Janeza Wolfa in bratov Šubicev in pa za skupino Petkovška, Ažbete, Franketa in Kobiličeve, pridobiti nekaj več stvari, kot sem jih namenil za ta dva oddelka v svojem načrtu iz leta 1930. (26 + 20 slik) ali pa bi morali obesiti vanja stvari večje oblike, da ne bi bila preprazna. Južni del velike srednje dvorane, ki bi bil s steno ločen od obeh novih po prezidavi nastalih dvoran, bi pa naj bil namenjen za slovensko grafiko. Vhod bi imel iz hodnika ob glavnem stopnišču in skozi tisti prostor, ki sem ga namenil v načrtu iz leta 1930. za kiparstvo in cizelerstvo. Seveda bi bilo treba skrbeti za to, da bi bil ta prostor zadosti razsvetljen, ker seveda grafika potrebuje veliko močnejšo luč kot pa kiparstvo. Vitrine s cizelerskimi in kolajnerskimi deli bi pa bile postavljene med stebre v vhodu iz hodnika nad glavnim stopniščem.

(Dalje prihodnjič.)

vesnost in mogočnost menda edinega obreda slovenske državnosti v preteklih časih. Ni zadosti, če so naslikane obleke zgodovinsko resnične in postave pravilno risane. Slike iz slovenske zgodovine bi morale podreti napačno mnenje, da je slovenska zgodovina le hlapčevstvo in bi za to morale zajeti gledalca z dramatično močjo po sestavi, gesti in koloritu. Sploh pa slikanje s plastiki zapostavlja predmetnost, ko zajemajo gledalca le barve. Dandanes je v resnici tako ozračje, ki ni naklonjeno bistvu historičnega slikarstva. Vendar je po našem mnenju treba, da bi slike iz slovenske zgodovine v banski palači vplivale tudi na preproste ljudi mogočno in slovesno in da bi jim vzbujale prepričanje, da so tudi v zgodovini Slovencev bili veliki in mogočni dogodki. A. B.

Centralistična dobrodelnost

Ko smo lanskega leta zvedeli, da pripravljajo v Belgradu nekakšno organizacijo za podporo slepih deklet, smo takoj, ne da bi bili vedeli za podrobnosti, zgolj instinktivno svarili pred njo. Kajti kar zdeti se nam ni moglo, da bi dejavnost te organizacije, tudi v najboljšem primeru, pomenila kaj drugega, kakor nabiranje denarja pri naših dobrosrčnihih, a tudi čisto le preveč lahkovernih ljudeh, za namene in potrebe na jugu. Kratko in malo, kakor, vsaka belgrajska zadeva, tako bi tudi ta, centralistično usmerjena in upravljana, samo odvajala slovenski denar v Belgrad.

Ko da bi že drugih centralističnih dajatev ne iblo več, kakor jih moremo prenesti!

Kako pravilna je bila naša nezaupljivost, dokazuje »Jutro« od 14. t. m. Le da moramo reči, da je bila spričo jugoslovenske resničnosti naša črnoglednost sam in čisti optimizem.

Za pobjeljenimi kulisami jugoslovenskega človekoljublja se je namreč po tem poročilu igrala tale ogabna igra. Neke »ugledne« belgrajske dame so se hotele iti človekoljubje, pa so ustanovile društvo za varstvo slepih deklet. Za praktično organizacijo društva, ali pravilneje, za pridobivanje denarja so si najele nekega pustolovca Nikolaja Vinogradova, ruskega begunca. Ta je takoj razumel položaj in njegovo donosno koristnost. Naredil je načrt: za režijo 50%, njemu za trud 25%, odboru za spet 25%. In dobrodelne dame so ta načrt seveda takoj odobrile.

Že ta način razdelitve denarja, nabranega v dober namen, je posebnost, ki je človek ne najde zlepa kje na svetu. Pri nas v Sloveniji, je na primer navada, da delajo organizatorji in ustanovitelji človekoljubnih ustanov zastoj, to se pravi, le prevečkrat imajo poleg dela še stroške, ki gredo v njihovo breme. Tu gre pa ¾ dohodkov že vnaprej v žepe tistih, ki so »dobrodelnost« zasnovali. In niti za zadnjo četrtino ni gotovo, če bo imela ustanova kaj od nje, kakor se bo v tem primeru še videlo. Z drugimi besedami se to pravi, da se mora pri vsaki podobni centralni dobrodelnosti že kar v naprej računati s tem, da kakih devet desetih nabranega denarja ne pride v korist tistim, za katere je bil darovan. Darovalci so, čestokrat sami v slabih razmerah, s svojimi prispevki podpirali samo nepošteno ljudi.

Dobrodelno društvo je torej začelo delovati. Izdajalo je znamke, ki so jih razpečavali celo poštne uradi. Ljudje so ji hkupovali in nabiral se je denar. Vinogradov pa je popival in zapravljaj denar na debelo po belgrajskih zabaviščih. In ko se je zazdelo policiji, da ne bo nekaj prav, so dobrodelne dame Vinogradova branile. Seveda! Saj je imela sama gospa podpredsednica društva z Vinogradovim svojo posebno majhno pogodbo: njej gre 12% od kosmatega dohodka prodanih znamk, kar je zneslo do sedaj že nad 125.000 dinarjev. Očitno ji je torej ta njena dobrodelnost kaj dobro dela. Vinogradov sam pa je seveda tudi primerno »zaslužil«: ugotovljeno je, da je v enem letu samo v Belgradu dvignil precej nad milijon dinarjev!

Dobro bi bilo pri vsem tem še ugotoviti, koliko je bilo v Sloveniji v ta namen nabranega denarja — najbrž vsaj kakih 18%, kakor pri vseh centralnih zadevah. In kdo je nasedel pri nas temu belgrajskemu »društvu dam« in mu pomagal obirati našega malega človeka. Že da bomo v prihodnje bolj previdni.

Srbski odgovor

Prejšnji teden je bilo v skupščini nekaj govorjenja, da bi tudi Slovenci kaj dobili od državnega denarja. Namreč od tistega denarja, ki ga mi sami plačujemo in ki ga plačujemo v namen, da država tudi v Sloveniji skrbi za stvari in nprave, ki jih je prevzela v svojo oskrbo in upravo. Mislimo, da je odveč še posebej razlagati in dopovedovati, da gre pri vseh dajatvah države za Slovenijo samo za naš lastni denar ali še pravilneje, za del našega denarja. Kajti v vseh dvajsetih letih se doslej še ni zgodilo, da bi bila kdaj Slovenija prejela nazaj ves denar, ki ga odračunjuje na davkih in drugih javnih dajatvah. To je kvečjemu za južne pokrajine samoobsešno.

Torej, kakor rečeno, govorilo se je o tem, da bi tudi Slovenija dobila vsaj del tistega, kar ji gre. To pa je bilo že dovolj, da se je srbski po-

slanec Tripko Žugić hudo razburil. Kojti srbski poslanec Žugić je seveda prepričan, da pripada ves državni denar samo srbskim pokrajinam. Če zahtevajo Slovenci svoj delež, so pač grdi sebič-neži, ki gledajo po Žugićevih besedah samo na svoj žep. Nesebična državotvorna politika je torej po g. Žugiću taka, ki zahteva, da se poleg lastnega še tuji denar steka v žepe njihovih ljudi.

A spet moramo kedaj poudariti, da slovenski poslanci v skupščini še daleč niso niti zahtevali, a kaj šele dosegli, da bi se nam dalo vse, kar nam gre. Ob vsem, kar so dosegli, bodo še zmeraj težki milijoni slovenskega denarja oplajali južne pokrajine. In pri tem moramo spet in spet opozarjati, da še nikakor ni gotovo, da bodo za Slovenijo že dovoljeni krediti tudi dejansko izplačani. Zgled imamo v ljubljanski bolnišnici, kateri bi bili morali biti prizidani že pred leti nekateri paviljoni, za katere je bil tudi kredit že dovoljen, pa vendar ne izplačan. In še povrh ji je dolžna država nad 8 milijonov oskrbovalnih stroškov. Seveda, saj ne gre za stavbo pošne hranilnice ali državne tiskarne v Belgradu!

A kaj bi bil šele dejal g. srbski poslanec Žugić, če bi bili Slovenci zahtevali in če bi jim kdo obljubil popolno enakopravnost, to se pravi, če bi bili predlagali sklep, da se poslej porabi ves slovenski denar v Sloveniji, kakor se porablja ves srbski denar v Srbiji. Gotovo bi spričo tolikšne sebičnosti ne bili več Žugićeve nesebične bratovske ljubezni vredni, odpovedal bi nam jo, ta idealist. Kajti očitno je trdne vere, da Slovenci ne bomo mislili več materialistično zgolj na svoje žepe, ko bodo ti do dna izpraznjeni.

Srbskohrvaški odlok slovenskega sodišča

Okrajno sodišče v Kostanjevici je izdalo zemljiškoknjižni sklep dn. št. 687/58 z 20. XII. 1958, ki se glasi:

I. Na podlagi izbrisne pobotnice Kranjske Hranilnice, sedaj Hranilnice dravske banovine v Ljubljani z dne 14. VIII. 1937. se dovoli pri nekretninama v lasti prije tv. Berger, d. d. za trgovino drva u Zagrebu, a sada Nadbiskupskog sjemeništu u Zagrebu, te upisanima u zemlj. uložcima br. 1052 k. o. glavnom uložku, te u sporednim uložcima 41, 248, 279, 552, 658, p. o. Vel. Dolina, zatim br. 95 in 459 k. o. Koritno, zatim br. 809 k. o. Čatež, zatim br. 427 k. o. Globočice, nadalje br. 1067 i 1082 p. o. Velika Dolina dozvoljuje se uknjižba brisanja založnog prava Kranjske hranilnice, sada Hranilnice dravske banovine u Ljubljani za iznos od 105.250 sa 4% kamatima za 5% zatezne kamate i za sporedne obveze određene kaucije u najvišem iznosu od din 2.500.—

Isto se tako dozvoljuje uknjižba brisanja u glavnom uložku br. 1052 p. o. Velka Dolina pod C rubr. 18 i u svi mgore spomenutim souložcima pod dn. br. 523 od 3. IX. 1953. zabilježene tužbe Hranilnice dravske banovine glede gornje tražbine u djelomičnom iznosu od din 41.229,95 s pp. Ia Po 62/33, Okrožnog suda u Novem mestu.

Sklep ima še štiri take dovolitve, pisane seveda v istem jeziku. Na to sledi utemeljitev tega sklepa, ki je izdan v tenorju zraven v nekaj slovenskih besedah ves v srbsko hrvaškem jeziku. Dslejš je bil vsaj dejansko uradni jezik sodišč v Sloveniji, slovenski in so bile tudi srbskohrvaške vloge, ki so bile vložene pri slovenskih sodiščih, rešene s slovenskimi odloki! V pričujočem primeru je bil zemljiškoknjižni predlog očitno sestavljen v srbskohrvaškem jeziku in tudi nadpisi so bili taki, vendar pa nadpisi niso bili uporabljeni mehanično, ker je bil predlog deloma zavržen. Pa če bi tudi bilo predlogu v cellem obsegu ugodeno, bi moral biti sklep sodišča v slovenskem jeziku. V pričujočem primeru je tudi vknjižba v zemljiški knjigi seveda taka kot je zemljiško knjižni sklep. Če v Sloveniji sodišča ne bodo uradovala v slovenskem jeziku, potem slovenskega uradnega jezika sploh ne bo nikjer, ker na Hrvaškem uradujejo sodišča po hrvaško, v Srbiji pa po srbsko, kar je seveda pravilno.

Na pričujoči primer, ki nam podoben primer ni doslej znan, opozarjamo prav posebno. Gre za načelo in za načelne pravice slovenskega jezika kot uradnega jezika v Sloveniji in za to, da ta prejudic v poslovanju slovenskih sodišč ne bo obveljal.

Okrog hrvaškega vprašanja

Vsakoletna preračunska razprava v skupščini se vodi v znamenju unitarističnega (centralističnega) in federativnega (avtonomnega) vprašanja. In to celo tako ostro, da je sam preračun večkrat potisnjen v ozadje. Posebno zanimive so skupščinske obravnave po vsakih volitvah, po katerih se vedno izvršijo tudi značilne izpremembe. Ker je obstoj hrvaškega vprašanja letos priznala tudi nova vlada v svoji deklaraciji, in si postavila njegovo rešitev celo kot prvi pogoj, še dosedaj ni prišlo v skupščini do ostrejših debat. In kar se ravno tega vprašanja tiče, je bilo tako in tako dovolj že povedano od obeh strani. Edin precej burno je bilo v skupščini dne 4. III., ko je govoril

narodni poslanec Pavle Jovović, član kmečke stranke (UO), čemur pa se niti ne smemo čuditi, kajti njegov govor je posebno na nekaterih mestih značilen. Posnemam te značilnosti po »Jutranjem listu« od 5. III.: »On (namreč Jovović) pravi, da 11. XII. ni minil v pesmi in veselju, kakor bi to moralo biti. Tega dne je namreč neka politična stranka imenovala drugo za izdajalko. Tako se ni računalo s koristmi države, kajti ni menda v nje korist, če se 50% prebivalcev razglasi za izdajalce. Naša država obstoji že 20 let, in v teh letih ne samo, da nismo rešili vseh vprašanj, ki so bila potsavljena že l. 1918., ampak smo jih celo še zahoteli... Naša današnja politična stvarnost stoji v znamenju sporazuma. Genialni državnik, rešitelj, veliki finančnik, vodja, da navedem samo nekaj od teh številnih naslovov bivšega predsednika in nič več vse to a skoraj vsi vi (pokazal je na zastopnike večine), ki ste se pred mesecem vstajali, ko se je on prikazal, se sedaj delate, kakor, da ga sploh ne vidite, ko se vtihotapi v dvoran dvoran oin sede obkrožen z nekoliko siromašnih... (besni protesti in vpitje iz centru-ma in desnice). — Predsednik Simonović je moral zaradi vpitja prekiniti sejo. V nadaljevanju se je Jovović opravičil, da ni hotel nikogar žaliti. ... ec.

Jalov poskus

V 116. številki »Nove riječi« (glasilo bivše SDS) je napisal znani politični prvak b. SDS za prečanske kraje g. Sava Kusanović obširen članek, v katerem je korenito obračunal z navidezno anonimnimi političnimi uskanoviteli novega združenja »Krajina«, katerega cilj naj bi bil kulturni in gospodarski dvig prečanskih Srbov. Namera združenja je namreč ta, da se v njem zberejo Srbi iz Hrvaške in Bosne (25 okrajev). Značilno je pred vsem, da so bila pravila združenja predložena in odobrena v enem samem tednu.

Zrave npravi so ustanovitelji izdali še propagandno knjižico: »Krajina, Srbi v naših severno-zahodnih krajih«, v kateri je nekaj značilnih navedb, kakor: »Srbi so ravno v teh krajih najbolj zaostali. Prepuščeni so popolnoma sami sebi, a zraven tega so še zadnja leta izpostavljeni napadom brezvestnih agitatorjev, ki se v svoji nebrzdčnosti in vsiljivosti ne vzdržijo niti najgrših žalitev, obrekovanj in izzivanja... Omamljeni od veličastnih uspehov in zmag srbskega orožja, napiti osvobojenja in združenja, so Srbi v svoji preveliki sreči vse pozabili, vse oprostili... Vse to (namreč napade itd.) srbski narod težko čuti. Kaj dela država? Kdaj bo tega konec?... Naše gibanje je sicer zasebno, ki bo gotovo zadelo na razumevanje in pomoč na vseh pristojnih mestih, ako bo namreč vojeno taktično, resno, požrtvovalno in konstruktivno... Mi smo pripadniki narodne in državne enotnosti...«

Jasno, da na to in takšno pisanje, ozir. propagando omenjeni politiki kni mogel molčati. Odgovarja jim (citiram važnejše odstavke): »Anonimni ustanovitelji se brigajo za 760.000 Srbov iz severno-zahodnih krajev. Namesto edino pravilne in mogoče rešitve: zblizanje in skladnosti srbskohrvaških razmerij na najbolj občutljivem (mešanem) polju — sejejo nov razdor. Pripadniki »narodne enotnosti« zahtevajo zaščito Srbov od napadalnih Hrvatov. Ali samo takšno razumevanje narodne enotnosti je pripeljalo do današnjega stanja in daje prav tudi najskrajnejšim Hrvatom. Vseh 20 let so ravno ti anonimni izdajatelji in ustanovitelji (vključno anonimnosti jih prav dobro poznamo), dajali ton takšni edinstveni politiki. Saj posebno zadnjih 10 let, le oni govore, le njih slišimo. Od 25 okrajev jih 24 zastopajo že tri razdobja, že tri razdobja sedijo ti členi edinstvene večine v parlamentu, vsaj bi se tako lahko pobrigali za gospodarski in kulturni dvig srbske vasi. Vsi ti Grbe, Nikasiновиći, Letice, Novakovići — kako se že vsi ti imenujejo — živijo že 20 let od sejanja razdora med Srbi in Hrvatmi. Postavili so sebe za večne branitelje srbstva, delali so najslabše in brez vesti in so tako vrgli — v oči Hrvatov — vso odgovornost za slabo stanje ravno na te siromašne srbske kmete, ki živijo med Hrvatmi. Delali so isto kakor njihovi predniki v času Kuenovega režima in so za drobtinice, ki so jih dobili zase in svoje, vrgli (v oči Hrvatov) odgovornost na vse, kar je srbskega. Zakaj je del srbske vasi moralno padel? Mogoče zato, ker se je hrvaški narodno dvignil? Zakaj so srbske gospodarske ustanove padle in nazadovale? Morda zato, ker so se hrvaške dvignile? Ne! Ampak samo zato, ker so ti ljudje in njim enaki imeli besedo, vpliv in moč, in so jim srbske vasi — slabši del — nasedale. Da ni bilo tistih, ki so vodili proti vsem tem »edinstvenikom« odločno borbo in čuvali pravno, bi bil danes med Srbi in Hrvatmi nepremostljiv jezik in bi bila srbska vas ravno in stvarno popolnoma uničena. Okraj Slunj — po večini srbski — ima 62% nepismenih, več kakor jih je zapustila Avstrija. Lansko leto so bile v tem okraju — po zaslugi Srba — narodnega poslanca, zaprte šole v devetih srbskih vaseh. V vojničkem okraju — tudi po večini srbskem — je narodni poslanec, seveda Srb, ki vedno zahteva, da se poveča število orožnikov — protestiral, da se brez

njegove vednosti v neki vasi zida šola. V Plaškem je v preiskavi župan, ki je iz svoje plače postavil leseno šolo. V srbski vasi Vitunju pri Ogulinu stoji že tri leta prazno šolsko poslopje, ki so ga kmetje sami postavili, samo zaradi tega, ker kmetje ne marajo narodnega poslanca Srba. In tako po vrsti. Pote mvršuje: »Ali je morda tega kriv hrvaški kmet? Ali se bo to zlo odpravilo v borbi proti hrvaštvu ali pa — nasprotno — v skupnosti in slogi tistih, katerih korist in usoda je ista?«

Po tako sočnih in stvarnih razlogih napoveduje pisec vsem tem idejnim in narodnim ustanoviteljem združenja polom že v samem začetku, ker — kakor pravi — srbski narod ne sprejme več maskiranih nosilcev sreče in blaginje, a ko se bodo odkrili, bo vsak znal pravilno oceniti tisto, kar oni oznanjujejo...

Razpust delavskega kulturnega društva „Edinost“ razveljavljen

Dne 18. II. t. l. je dostavil policijski komisariat na Jesenicah g. Cvetku Kristanu, od oblasti postavljenemu skrbniku razpuščenega delavskega kulturnega društva »Enakost« na Jesenicah, katerega predsednik je tov. delavec Polde Stražišar, razsodbo Državnega sveta v Beogradu z dne 2. novembra 1938, št. 26.938/38.

Društvo »Enakost« se je namreč proti razpustu najprej pritožilo na ministrstvo notranjih zadev v Beogradu. Minister notranjih poslov pa je z razpisom z dne 18. III. 1938, III. št. 6521, odločil, da se odločba bana dravske banovine odobri, pritožba proti razpustu pa kot neumesna zavrne, ker je banova odločba utemeljena v zakonih.

Nato je vložilo društvo proti ministru notranjih zadev tožbo pri Državnem svetu, ki je tožbi ugodil z zgoraj navedeno razsodbo in razsodil, da se prej omenjeni razpis ministra notranjih zadev kot nezakonit uniči.

Tožba društva »Enakosti« je uveljavila dvojne napake:

1. da ban za razpust ni bil pristojen, ker je društvo »Enakost« ustanovljeno s pravili, ki jih je odobrilo ministrstvo za telesno vzgojo; ta tožbeni razlog je Državni svet zavrnil, češ da je nadzorstvo bana širše kot ono ministrstva;

2. da očitane prekoračenja delovnega področja sploh ni in da tudi ni dokazano nobeno ravnanje društva zoper državni red. Ta razlog tožbe je Državni svet v celoti usvojil in pravi v razlogih takole:

Državni svet je ugodil tožbi v oni točki, kjer se napada nezakonitost razpisa, torej po meritorni strani, in sicer zaradi tega, ker ni ugotovljeno nobeno prekraščenje delovnega področja niti ravnanje proti državnemu redu, da bi bili utemeljeni v § 11. zakona o društvih, shodih in posvetih našeti pogoji za razpust. Po odredbi § 2. in § 3. društvenih pravil je namen društva, da pospešuje društveni in gospodarski napredek, kakor tudi kulturne in družbene koristi svojih članov. Otroci navedenih res niso po pravilih člani društva, ali vsako napredovanje otrok v omenjeni smeri je nedvomno koristno tudi njihovim staršem, členom društva, ker je skrb za nedoletne otroke v vseh ozirih njihova moralna in zakonita dolžnost in so jim otroci tudi pravno podvrženi. Zaradi tega ni v razširjenju delovanja društva na otroke društvenih članov prav nobenega razširjenja delovnega področja društva. Z ničemer tudi ni ugotovljeno ravnanje proti državnemu redu, še prav posebej pa se v teku postopka ni ugotovilo niti, da se je otrokom priredilo kako predavanje sploh, niti kakšne vsebine naj bi bilo. Ugotovilo se je samo, da je bilo predavanje nameravano, da pa je bilo preprečeno, kot se to vidi iz spisa, pa tudi iz odločbe prve stopnje. Samo iz otroškega pozdravljanja »Družnost« se pa res ne da sklepati, da ravna društvo proti državnemu redu.

Pečat Državnega sveta.

Predsednik I. oddelka Drž. sveta: Dr. Sagadin I. r.
Tajnik: M. Kamarić I. r.

Slovenske športne zadeve

O slovenskem športu kakor tudi o športu sploh je v teh predelih malo govora. Toda to naj ne pomeni, da bi list tajil preizkušeni izrek staro-veških poznavalcev človeka o ravnotežju med dušo in telesom. V skladu s tem načelom nas posebno ne more vznemirjati lestvica državnih nogometnih reprezentanc na kontinentu, ki izkazuje, da se Jugoslavija nahaja prav na zadnjem, 15. mestu. Saj ne gre za pretirano pojanje za športnimi rekordi v smislu ameriškega rekordizma, temveč za športno prizadevanje po angleškem zgledu. Neki rezultati pravilne športne tekme pa bi se morali tudi v tem načinu športne vzgoje pokazati, ako hočemo prizadevanja stvarno oceniti. Slovenski nogomet v tekmi z ostalimi predstavniki nogometa v državi je dozdaj pokazal prav malo zadovoljivih rezultatov ali pa prav nič. O vzrokih tega se je že mnogo pisalo, prav tako tudi o potrebi reorganizacije. Ta prilika za organizatorične spremembe v razvoju jugoslovanskega nogometa se nudi slovenskemu nogometu prav sedaj. Nogomet je v naši državi seveda centraliziran v zvezi, ki ima svoj sedež v Beogradu. Proti tej zvezi se že dolgo časa borijo zagrebški in sploh

hrvaški nogometni klubi. Iz teh vrst je izšel tudi predlog, naj bi se osnovala v državi tri nogometne zveze, in sicer srbska v Beogradu, hrvaška v Zagrebu in slovenska v Ljubljani. Poznavelec razvoja razmer v naši državi bi mogel soditi, da mora do take organizacije v vseh in ne samo športnih panogah slej ali prej priti. Toda slovenski nogometniki tako organizacijo odklanjajo, to pa iz tvarnih razlogov, ki sicer ne bi smeli odločati ali vsaj ne odločilno posegati v narodni razvoj, pa so za slovenske nogometnike tako odločilnega pomena, da ne morejo mimo njih. Zato so jim hrvaški nogometniki ponudili, naj sprejmejo osnutek dveh zvez, ene v Zagrebu in ene v Beogradu, s tem da bi se slovenski nogomet pridružil zagrebški zvezi. Radovedni smo, kako se bodo slovenski nogometniki sedaj odločili. Ali bodo še vedno odločilni tvarni razlogi, čeprav gre za vprašanje osamosvojitve slovenskega nogometa oziroma za vprašanje podložništva Zagrebu ali Beogradu? Človek bi skoraj mislil, da bi bile tri zveze v državi tista rešitev, ki bi omogočila tudi slovenskemu nogometu samostojen in svoboden razvoj, in zato bi mogla biti le taka rešitev edino pravilna. Kaže pa, da slovenski nogomet tudi v organizatornem pogledu ni dozorel niti do tega, da bi se mogel osamosvojiti v lastno zvezo brez protektorjev in gospodarjev.

Za ljubitelje lepe knjige

1. Francè Prešeren, Sonetni venec, izvirni lesorezi Mihe Maleša;

2. Miha Maleš, Slavni Slovenci, sedem in osem deset izvirnih lesorezov;

3. Njav čriez izaro... in druge koroške narodne pesmi, osemnajst izvirnih lesorezov Franja Goloba.

V teh časih, ko slišimo, beremo, doživljamo toliko neveselega v življenju našega narodnega telesa, je vendar nekaj, kar mora tudi najbolj črnogledemu slovenskemu človeku vzbuditi klico veselja in upanja: razvoj in razmah slovenske knjige. Pri vsem uboštvi, ki je prišlo nad nas, smo vendar lahko lanske jeseni gledali bogastvo, ki smo ga v tem obsegu komaj slutili: bilo je to ob razstavi slovenske knjige. Tudi ljudje, ki so se razgledali po naši kulturi, so se začudili: je li to mogoče, spričo vsega drugega, kar se dogaja pri nas, spričo zastanka in še celo nazadovanja na tolikih drugih poljih?

Da bilo je mogoče! Kakor že tolikokrat, so tudi to pot šli naši kulturni delavci naprej, z neutrudnim, požrtvovalnim delom so kazali pot. Tisto pot, ki jo mora iti vsak narod, ki noče brez sledu in koristi zginiti v povodnji zgodovine. Kajti vse drugačno je njihovo delo, kakor delo drugih ljudi: že s čistim dnem, ko zagleda dan, postane last vsega naroda v najbolj splošnem pomenu besede. Njemu kot celoti govori, a hkratu tudi zanj govori.

Vse to nam prihaja na misel, ko leže pred nami zgoraj navedene knjige, izšle v Bibliofilski založbi v Ljubljani v kratkem razdobju.

Ali ima sploh pomen, prikazovati vsebino pesniškega dela v sliki? O tem se je že dovolj govorilo in pisalo, pri nas največ v času, ko je izšla Pintarjeva ilustrirana izdaja Prešernovih poezij. Toda naj takoj tu povemo, da bi v primeru Maleševih lesorezov k Prešernovemu sonetnemu vencu tako razravnavanje ne imelo smisla. Kajti Malešev namen pri lesorezih ni bil, da nam morebiti razlaga Prešernovo poezijo, ampak da nam na svojevrsten način pokaže, kako gleda nanjo samostojen, ustvarjajoč umetnik. In prav ta način, predstaviti poezijo v močni svetlobi samostojne umetniške osebnosti, utegne pri vsakem pazljivem bralcu in opazovalcu poglobiti čut za pesnika in razumevanje za gledajočega likovnega umetnika. Zdi se nam, da je nazorno v enem stavku povedal te knjige poglobilni namen in vsebino Rajko Ložar, ki ji je v uvodu zapisal: »V podobi nam je poodčil silno lirčno bogastvo, ki ga krije v sebi Prešernova pesem, in neizčrpnost pobud, ki jih more dati sestrskim umetnostim.«

Isto velja, kar se tiče načelne strani takih izdaj, glede lesorezov mladega koroškega umetnika Franca Goloba »Njav čriez izaro«. Naslov, vzet po morebiti najbolj znani koroški narodni pesmi, nam že pripoveduje njihov predmet: koroške narodne pesmi. In ker je umetnik sam Korošec, so mu te pesmi tem bliže, tem laže je zato zajel njihovega duha in ga nam predstavil — v svoji luči. Njemu samemu, njegovim »sencam« pa je dal »na pot« umetnostni zgodovinar Fr. Stele uvod, ki pove, kar utegne bralca še izven lesorezov samih zanimati.

Po svoji vsebini posebnost so Maleševi »Slavni Slovenci«, Martin Benčina, ki je tej knjigi napisal uvod, je povedal tudi, kateri nagibi so vodili umetnika, ko je zasnoval delo: »Slovenci nimamo niti ene ilustrirane zgodovine slovstva, in tudi naše zgodovine likovne umetnosti imajo vse drug ilustrativni material, samo ne podob slikarjev in kiparjev.« A iz uvoda smo izvedeli tudi, da Miha Maleš ni novinec na tem polju: že leta 1922 je izdal grafično »zbirko« Slovenski umrlci in leta

1927. je izšla njegova razširjena izdaja »Slovenskih mož«. Gre torej za zrelo delo, kakor ga še sploh nimamo. Uvajalec opozarja sicer na nepopolnost knjige v tem smislu, da obsega samo umrle ustvarjalce našega kulturnega življenja. Vendar je pa to bržkone bolj nepopolnost, ki leži v razvoju: za knjigo umrlih pride zmeraj lahko knjiga živih. Pobuda za to pa leži najbolj pri tistih, ki bodo prvo za duhom in srcem sprejeli.

Tri lepe nove knjige — naj bi našle svojo pot v svet in naj bi jim bila lahka ta pot. Ne samo v knjižnico razumnika spadajo, prav tako spadajo v sprejemnico njegovo, kjer naj spodrinejo z mize dolgočasne, fotografske albume, kjer naj stopijo na mesto tujih ilustriranih zvezkov in knjig.

Mali zapiski

Nacionalno gospodarstvo.

»Hrvatski dnevnik« poroča, da je svoje dni imenoval dr. Milan Stojadinović Hamdija Afgan, bivšega imenovanega mestnega načelnika v Banjaluki, za trgovskega atašeeja za Turško in mu določil mesečno plačo 15.000 dinarjev. Hamdija Afgan sicer dobiva to plačo, ni bil pa še niti en dan v Turčiji. Ni čuda, če je ob takem gospodarstvu moral Stojadinović znižati plače in pokojnine, ne kje se mora denar za take lepe zaslužene plače vendarle vzeti.

Stojadinovićeva beseda.

»Delavska politika« navaja tole Stojadinovićevo izjavo v skupščini dne 4. julija 1935:

»Odločni bomo ne samo pri naglašanju, temveč tudi pri dejanskem izvajanju zakonitosti ter pri popolnem izvajanju ter spoštovanju načel enakopravnosti vseh državljanov. Trudili se bomo, da pri svojem nadaljnjem delu prilagodimo posamezne zakone, zlasti tiste, ki so političnega značaja, prizadevam in želim ljudstva. To velja zlasti za široke narodne samouprave, za volivni zakon, za tiskovni zakon in zakon o zborovanju in društvih.«

Kakor pa vsi vemo, je Stojadinović ravno narobe delal, kakor je obetal. Ne tiskovnega ne volivnega ne društvenega in zborovalnega zakona ni bilo, enakopravnosti zlasti v gospodarskem pogledu je bilo še za bogato mero manj kakor pri Živkoviću, in prilagojevanje političnih zakonov želim ljudstva je uresničeval tako, da je pripravljal fašizem.

Tudi Črna gora

Pri razpravi o preračunu se je v skupščini oglasil k besedi tudi črnogorski poslanec Sekula Drljević, ki je poudarjal, da je Črnogora zaradi centralistične državne uprave popolnoma obubožala. Po njegovih navedbah plačuje državni skupnost na leto 48 milijonov več, kakor pa od nje prejema. To je za Črno goro vsekakor velika razlika. O jadranski železnici, ki so jo naredili samo v začetku, pa je povedal, da ji pravijo Črnogorec »volivna železnica«.

Glas iz politične ropotarnice

»Jugoslavenska pošta«, ki izhaja v Sarajevu, je prinesla dne 12. t. m. sestavek, v katerem po vseh dogodkih zadnjih let in mesecev in dni spet kedaj govori o »edinstvenosti« in »jugoslovenski naciji«. »Hrvatski dnevnik«, ki poroča o tem, ugotavlja h koncu:

On (namreč pisec sestavka, ur.) je popoln integrlec, a znano je, da na osnovi integralizma sploh niso mogoča nobena pogajanja, a kaj šele sporazum s Hrvati. Pisec omenjenega sestavka pozna samo neki »enotni jugoslovenski narod«, giblje se torej v krogu šestojanuarskih misli. Očitno se ni ničesar naučil v teh 20 letih, pa bi njegov sestavek gotovo bolj spadal v Demetrovičeve »Jugoslavenske novine« kot sestavek pripadnika »savske skupine« nekaj neznanih posameznikov, kakor kot sestavek, ki se priobčuje pod znamko demokratske stranke.

Mednarodni položaj se spreminja.

Švicarski dnevnik »National Zeitung« piše o sedanjem mednarodnem položaju:

Položaj demokracij nasproti fašističnim državam se je premaknil v zadnjih tednih kar precej v dobro prvih. Ne samo, da je nazadnje našla Anglija pot iz svojih diplomatskih skrotovitosti do edino učinkovite preprostosti odločitve in do razglasitve te odločitve, ne samo da se je v Združenih državah umaknil nauk osamljenosti praktični sprevidnosti, da morajo kot v izročilu osnovana demokracija Washingtona aktivno nastopiti zoper napad na evropske demokracije; tudi položaj na vzhodu je postal bistveno ugodnejši, ko se je Turčija skoraj naravnost odpovedala načinom sile, pojačala hrbenico balkanskih zvez in ko se je Poljska polagoma začela zavedati nemogočnosti, nadaljevati politiko zbliževanja z Nemčijo. Saj bi bila pri nemški rešitvi velikoukrajinskega vprašanja sama najbolj prizadeta.

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.